

BO'LAJAK MUSIQA O'QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENTLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

Urinova Sabina Shuxrat qizi

O'zbekiston Respublikasi Jizzax davlat pedagogika instituti

“Musiqqa ta’limi va san’at” yo’nalishi II kurs magistranti,

snurmanova26@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.5979621>

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi: 15-dekabr 2021

Ma’qullandi: 15-yanvar 2022

Chop etildi: 5-fevral 2022

KALIT SO'ZLAR

pedagogika, mahorat, individual, innovatsion, metodik, kreativ, kompetensiya, badiiy, ijod, verbal, texnik, musiqa savodi, cholg'u jo'rliqi.

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada bo'lajak musiqa o'qituvchilarining pedagogik faoliyatga tayyorgarligi jarayonida kompetensiyaviy yondashuv jihatlari bayon etilgan. Bundan tashqari, bo'lajak musiqa o'qituvchilarida kasbiy kompetentlikni oshirishning nazariy asoslari va musiqa madaniyati fani mashg'ulotlarini faoliyat turlari bo'yicha tashkillashtirishda bo'lajak pedagog ega bo'lishi lozim bo'lgan musiqaga oid kompetensiyalar tahlil qilingan.

Mamlakat ta'lim sohasi rivojida pedagogik kadrlarni har tomonlama salohiyatli, bilimli, zamon talablariga mos tarzda tayyorlash muhim ahamiyatga ega. Yangi O'zbekiston, iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishda o'z yo'lini tanlashida kadrlar tayyorlash masalasini ham dolzarb vazifalardan biri qilib qo'ydi. Bu vazifani amalga oshirishda uzluksiz ta'limning muhim bosqichi bo'lgan Oliy ta'lim muassasalari alohida ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston Respublikasining “Ta'lim to'g'risida”gi Qonunida Oliy ta'lim muassasalari rivoji, pedagogik kadrlar tayyorlashga e'tibor qaratilib, qonunning 14-moddasida: “Oliy ta'lim yuqori malakali mutaxassislar tayyorlashni ta'minlaydi...”¹ deb belgilab berilgan. Zero, bo'lajak pedagoglarning o'z

faoliyatlarida ilg'or pedagogik va axborot texnologiyalarini qo'llashi, olingan bilim, ko'nikma, malakalarini amalga tadbiiq eta olishi har tomonlama komil inson tarbiyasida muhimdir.

Bu muammo bugungi kunga qadar G'arb mamlakatlarida atroflicha o'rganilgan, xususan, bo'lajak pedagoglar shaxsiyatini rivojlantirishning uslubiy tamoyillari bilan B.G.Ananyev, L.I.Bojovich, L.S.Vigotskiy, M.S.Kagan, A.N.Leontyev, A.V.Petrovskiy, K.K.Platonov, S.L.Pubinshteyn va boshqalar ilmiy ishlarida to'xtalib o'tgan. Musiqa ta'limi maktabgacha ta'lim, umumiy o'rta ta'limdagi bola ma'naviyati, madaniyati, estetik didi, dunyoqarashini shakllantirishdagi muhim fan bo'lib, pedagoglarga alohida mas'uliyat yuklaydi. Yuqori tajribali pedagoglar esa o'z-o'zidan oliy ta'lim muassasalarida tayyorlanishini hisobga

¹ “Ta'lim to'g'risida”gi Qonunning yangi tahriri. 23.09.2020 yildagi [O'RO-637](#)-son Qonun. 14-modda.

olsak, bo'lajak musiqa o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini oshirish muhim masala bo'lib qoladi. Birinchi Prezidentimiz Islom Karimov o'zining "Yuksak ma'naviyat-yengilmas kuch" asarida "...kelajagimiz poydevori bilim dargohlarida yaratiladi, boshqacha qilib aytganda, xalqimizning ertangi kuni qanday bo'lishini farzandlarimizning bugun qanday ta'lim va tarbiya olishiga bog'liq"² deb ta'kidlagan edi.

Pedagogika oliy dargohlarining fan dasturlari mazmuni bo'lajak o'qituvchilarga kasb bo'yicha bilimlar berish, pedagog faoliyat sirlarini o'rgatish va talabalarda ko'nikma hosil qilishga qaratilgan. Yuqorida qayd etilgan vazifalarni bajarishda bo'lajak musiqa o'qituvchilarining kasbiy va pedagogik mahoratini shakllantirishga ahamiyat berish zarur.

Mahorat – bu "ishni muvaffaqiyatli bajarish uchun zarur bo'lgan shaxsning shaxsiy xususiyatlari kombinatsiyasidir"³. Zero o'qituvchi "pedagogik kasbiga doir bilimlarni, ya'ni psixologik, pedagogik malaka va mahoratni, ilmiy-nazariy va amaliy bilimlarni puxta egallagan bo'lishi"⁴ maqsadga muvofiq. O'qituvchining kasbiy va pedagogik mahorati deganda ustuvor ijtimoiy-siyosiy, umummilliy, maxsus, psixologik-pedagogik va kasbiy-metodik bilim va ko'nikmalar tizimi asosida olingan kasbiy faoliyatini amalga oshirish qobiliyati tushuniladi.

² I. Karimov "Yuksak ma'naviyat-yengilmas kuch". Ma'naviyat nashriyoti, Toshkent., 2008. 61-bet.

³ Маркова А.К. Психология профессионализма. – М.: Знание, 1996. 26-bet

⁴ Mavlonova R, Abdurahimova R. Pedagogik mahorat. Fan va texnologiya nashriyoti. T., 2009-yil. 11-bet

Bugungi jadal rivojlanayotgan davrda ta'limni yanada takomillashtirishni dars jarayonida innovatsiyalarning turli shakllaridan tadbiiq etmasdan turib amalga oshirishning imkoni yo'q. Bu esa ta'lim va tarbiyani o'rganuvchi pedagogika sohasiga "kompetensiya", "kompetentlik", "kasbiy kompetensiya" kabi tushunchalar kirib kelishiga asos bo'layotgani ma'lum. Hozirgi zamonda har bir mutaxassisning o'z sohasida ustuvor o'rin egallashida, har tomonlama kasbiy raqobatga bardoshli bo'lishida pedagogdan pedagogik mahorat asosi bo'lmish - kasbiy kompetentlikka egalik va uni izchil ravishda oshirib borishni talab etmoqda.

Inglizcha "competence" tushunchasi "qobiliyat" ma'nosini ifodalaydi. Mazmunan "faoliyatda nazariy bilimlardan samarali foydalanish, yuqori darajadagi kasbiy malaka, mahorat va iqtidorni namoyon eta olish" ni yoritishga xizmat qiladi. Kompetensiya ta'lim jarayonidagi psixologik izlanishlar natijasida yuzaga kelib, kompetensiyani rivojlantirib borishda o'z mutaxassisligi bo'yicha olingan bilimlarni doimo boyitib borish, yangi axborotlarni o'rganish, zamon talablarini anglash va talablarga mos faoliyat yuritish, soha bo'yicha yangiliklarni izlash, o'rganish, amaliyotga tadbiiq etish kabilar muhim omillardan.

"Kompetentlik "noan'anaviy vaziyatlar, kutilmagan hollarda mutaxassisning o'zini qanday tutishi, muloqotga kirishishi, raqiblar bilan o'zaro munosabatlarda yangi yo'l tutishi, noaniq vazifalarni bajarishda, ziddiyatlarga to'la ma'lumotlardan foydalanishda, izchil rivojlanib boruvchi va murakkab jarayonlarda harakatlanish rejasiga egalik" ni anglatadi.

Kasbiy kompetentlik – mutaxassis tomonidan kasbiy faoliyatni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarning egallanishi va ularni amalda yuqori darajada qo'llay olinishidir"⁵. Inson o'z sohasida professional tarzda bo'lishi mumkin, lekin masalalarni hal etishda kasbiy kompetensiyaga ega bo'lish qiyin masala. Bir qancha ilmiy izlanishlarda tadqiqotchilar pedagogik va psixologik nuqtai nazardan "kasbiy kompetensiya" tushunchalariga to'xtalib o'tgan. Jumladan, o'z tadqiqotlarida A.K.Markova pedagogning kasbiy kompetentligi 4 ta tarkibiy asoslardan iborat deb aytib o'tadi⁶

- Ijtimoiy kompetentlik;
- Shaxsiy kompetentlik;
- Individual kompetentlik;
- Maxsus kompetentlik.

Bo'lajak pedagoglar yuqorida sanab o'tilgan kompetensiyalarga ega bo'lishi uning faoliyatida yuqori malakali pedagog bo'lib shakllanishida ahamiyatli jihatlardandir. Bu kompetensiyalarning har birini aynan bo'lajak musiqa o'qituvchilar uchun bog'liqlik tomonidan ko'rib o'tish ularida kasbiy kompetensiyasini oshirish ahamiyatini anglashga yordam beradi.

Ijtimoiy kompetentlik – ijtimoiy munosabatlarda faollik ko'rsatish, turli malakalarga egaligi, muloqotga kirisha olishi, kasbining etika qoidalarini bilishi, raqobatbardoshlik, o'z mutaxassisligiga ijtimoiy qiziqishni uyg'ota bilish, jamoada

o'zining shaxsiy kasbiy sifatlari bilan ajralib turishni anglatadi. Musiqa o'qituvchilari boshqa pedagogik sohalar singari dars jarayonida sinf muhitini yarata olishi, o'quvchilar bilan bevosita muloqotni yo'lga qo'yishi dars mazmuni, samaradorligini belgilashi ma'lum. Bo'lajak musiqa o'qituvchilarida ham bu kompetensiyani shakllantirish o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqotni yo'lga qo'yishga, bu orqali o'qituvchi tomonidan amaliy fanni o'quvchilarga to'g'ri va tushunarli tarzda yetkazib berishga yordam beradi.

Shaxsiy kompetensiya – kasbiy jihatdan o'sishga erishish, malaka darajasini oshirib borish, kasbiy faoliyat davomida o'z ichki imkoniyatlarini namoyon qilish, universiallik, ijodiy yo'nalganlikdir. Bo'lajak musiqa o'qituvchilari ijodkorlik jihatiga ega bo'lgan, musiqa olami vakili hisoblanib, darsning har qanday faoliyat turlarida ham o'z qobiliyatlarini, iste'dodini namoyon qilishi bu sinfning fanga qiziqishlarini oshirib, o'zlashtirish darajasi yuqoriligini ta'minlaydi.

Individual kompetentlik – o'z-o'zini boshqarish, kasbiy rivojlanish, o'zini professional tarzda qabul qila olish, tashkilotchilik, turli tajribalar orqali o'zini rivojlantirish, professional o'sishda o'z shaxsiy yo'lini belgilash va yangiliklar yaratish. Har bir mavzu o'ziga xosligi, mazmuni bilan farqlidir, bu esa pedagogning darslarga alohida yondashuvini talab etadi. Bo'lajak musiqa o'qituvchilarining bu kompetensiyaga egaligi, rivojlantirib borishi dars mazmuni, yangiliklarga boyligi va natijada mazmundorlikni ta'minlashi tabiiy.

Maxsus kompetensiya – o'z kasbining mohiyatini anglab yetish, yuqori natijalarga erishish, kasbiy-pedagogik faoliyatini tashkil etishga tayyorlanish,

⁵ Utanov U.Q., Qosimova O.X. "Xalq ta'limi xodimlarini kasbiy kompetentligini rivojlantirish" // "Pedagogik innovatsiyalar va yuqori samaradorlikka yetaklovchi ta'limiy g'oyalari" respublika ilmiy-amaliy onlayn konferensiyasi to'plami. Termiz., 2020-yil. 722-bet.

⁶ Маркова А.К. Психология профессионализма. М.,1996. 37-bet.

vazifalarni oqilona hal qilish, faoliyatdagi natijalarni real baholash bo'lib, maxsus kompetensiya o'z ichiga yana bir qancha kompetensiya sifatlarini qamrab oladi: psixologik, metodik, information, kreativ, innovatsion, kommunikativ kompetentlik. Talaba Markova nazariyasi bo'yicha biz yuqorida to'xtalib o'tgan kasbiy kompetensiyalarga ega bo'lish bir qatorda, ayni musiqa o'z ichiga oid bo'lgan bir nechta qobiliyatlar egasi bo'lishi lozim. Bo'lajak musiqa o'qituvchisining kasbiy kompetensiyasi - bu kasbiy va pedagogik faoliyatni muvaffaqiyatli amalga oshirishga imkon beradigan kasbiy va shaxsiy xususiyatlar majmuasidir. Musiqa o'qituvchisi faoliyati turli tarkibiy qismlarni o'z ichiga olishini hisobga olsak, bo'lajak musiqa o'qituvchilarida pedagogik mahorat, xormeysterlik, musiqashunoslik, ijrochilik, vokal imkoniyatlar, ma'ruzachilik kabi qobiliyatlar shakllangan bo'lishi kerak. Musiqa madaniyati fani boshqa fanlar bilan bog'liq bo'lib, har bir fanlar musiqani hayotga bog'lashga, darslarni mazmunli bo'lishida ahamiyatlidir. Maktablarda musiqa darslari boshlang'ich va o'rta sinflar kesimida olib borilib, "boshlang'ich sinflarda musiqa darsi beshta faoliyat turidan tuziladi:

1. Xor bo'lib kuylash.
2. Musiqa savodi.
3. Musiqa tinglash.
4. Musiqaga mos harakatlarni bajarish.
5. Bolalar cholg'u asboblariida jo'r bo'lishdan iborat⁷.

O'rta sinflarda esa faoliyat turlari 3 tani tashkil qiladi.

⁷ Sharipova G. Asamova D. Xodjayeva Z. "Musiqa o'qitish nazariyasi metodikasi va maktab repertuari". Toshkent. 2014-yil. 15-bet.

Faoliyat turlari orqali dars jarayonini tashkillashtirishda o'qituvchining o'zi ushbu ko'nikmalarga ega bo'lishi va ijodiy jarayonlarni qiyinchiliklarsiz bolalarga yetkazib bera olishi zarur. Pedagog o'z talabalik yillaridanoq faoliyat turlarida qobiliyatlarga ega bo'lib boradi. Demak, biz yuqorida sanab o'tgan shaxslararo munosabatlar, badiiy fikrlash, og'zaki tushuntirish, kasbiy-diagnostik kompetensiyalar qatorida eng muhim musiqaga oid bo'lajak musiqa o'qituvchilari ega bo'lishi talab etiladigan kompetensiyalar quyidagilar:

1. Kuylash kompetensiyasi - darslarda o'quvchilar musiqani amaliy tarzda o'zlashtirar ekan, vokal, xor bunda ahamiyatlidir. Xor bo'lib kuylash musiqa madaniyati darsining faoliyat turlaridan sanalar ekan, o'qituvchi chiroyli, yoqimli ovoz sohibi bo'lishi, sof intonatsiya bilan vokal asarni avvalo, o'zi kuylab berishi talab etiladi. Chunki bolalar o'qituvchiga qarab taqlidan kuylaydilar. Nafaqat yaxshi, toza kuylash, bundan tashqari, o'quvchilar ovoz diapazonini bilish, qo'shiq o'rgatishga bunga alohida e'tibor qaratish kerak. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ovoz diapazoni birinchi oktava do tovushidan ikkinchi oktava dogacha bo'lib, kuylash uchun qulay bo'lgan notalarga aniq tushib, o'quvchiga to'g'ri va aniq tarzda yetkazishi lozim.

"Musiqa madaniyati darslarida qo'shiq o'rgatish bir necha bosqich jarayonida amalga oshiriladi:

1. Bolalar diqqatini qo'shiqqa jalb qilish.
2. Qo'shiq haqida o'qituvchining kirish so'zi (qo'shiq mualliflari, asarining mazmuni, tarixiy xususiyatlari haqida qisqacha hikoya qilish).
3. Qo'shiqni tahlil qilinishi (musiqa ifoda vositalari, xarakteri mazmunini suhbat yo'li bilan belgilash).

4. Qo'shiqni musiqiy jumalarga bo'lib o'rgatish (to'g'ri nafas olib, jumlani oxirigacha tejab yetkazish, ijrochilik sifatleri ustida ishlash).

5. Qo'shiqning badiiy ijrosiga erishish (qo'shiq haqidagi bolalar taassurotlari yuzasidan qisqa suhbat o'tkazish ya'ni umumlashtirish)⁸

O'qituvchi kuylash kompetensiyasiga ega bo'lsa, bu jarayonlar ketma-ketligiga amal qilgan tarzda pedagog bolalarda xor bo'lib kuylash malakasini shakllantiradi.

2. Musiqiy savodxonlik kompetensiyasi – o'quvchilarga kuylash, cholg'uda ijro etishni o'rgatishda avvalambor musiqa savodxonligi muhimdir. Chorak mavzularini o'zlashtirishda umuman musiqa haqida bilimlar olishda bolalar o'zlari buni savodli ravishda anglay olishi pedagog yordamida yoki mustaqil tarzda vazifalarni bajarishi kerak. Bularning barchasini esa o'qituvchi musiqaning nazariy ma'lumotlari bilangina shakllantiradi. Bo'lajak o'qituvchining musiqiy atamalarni yaxshi bilishi, ularni tushunarli tarzda o'rgata olishi, ijro jarayonlarida foydalana olishi o'qituvchining musiqiy savodxonlik kompetensiyasiga ega ekanligini anglatadi.

3. Musiqa tinglash kompetensiyasi – musiqa madaniyati darslarida musiqa tinglash faoliyati eng muhim jarayon. Aynan musiqa tinglash orqali o'quvchi uning mazmuni, xarakterini o'zining fikr - mulohazali orqali ham tushunib boradi. Bu esa o'quvchining dunyoqarashi, tasavvur, taassurot boyligini oshirishda, his-tuyg'u, go'zallik kabilarni teranroq anglashga xizmat qiladi.

“ Musiqa tinglash bir necha bosqichlar orqali amalga oshiriladi:

1. o'quvchilar e'tiborini musiqiy asarga jalb qilish va o'qituvchining kirish so'zi.

2. o'qituvchi ijrosida yoki magnit yozuvda asarni tinglash.

3. asarni suhbat yo'li bilan musiqiy va badiiy-g'oyaviy jihatdan oddiy tahlil qilish.

4. asarni bir butunligicha qayta tinglash va asar haqida o'quvchilarning umumiy taassurotlari yuzasidan yakuniy suhbat o'tkazish”⁹

O'qituvchi, aniqroq aytganda, bo'lajak musiqa o'qituvchisi shu jarayonlar orqali o'quvchining musiqa tinglash ko'nikmasini hosil qilishida musiqiy did, axloqiy-estetik qarashlar, musiqiy-nazariy, musiqiy-tarixiy bilimlar, keng dunyoqarash, nutqiy ravonlik qobiliyatlarini o'zida shakllantirib borishi maqsadga muvofiq. Bundan anglashiladiki, musiqa tinglash biz yuqorida sanab o'tgan bo'lajak musiqa o'qituvchisi ega bo'lishi zarur bo'lgan bir necha kompetensiyalarni o'zida mujassamlashtirgan kompetensiyadir.

4. Kasbiy-texnik (cholg'uda ijrochilik) kompetensiyasi – bolalar cholg'u asboblari jo'r bo'lish faoliyati o'quvchilar uchun eng qiziqarli faoliyatlardan biri. Bu faoliyatni amalga oshirishda albatta o'qituvchining o'zi namuna ko'rsatadi, chunki musiqa o'qituvchisi bu avvalo, ijrochi. Har qanday sinf xoh u boshlang'ich xoh yuqori bo'lsin, o'quvchi musiqa o'qituvchisini haqiqiy ijrochi sifatida ko'z oldida gavdalantiradi. Darsda vokal ijrochiligi, cholg'u ijrochiligi, xor dirijorligimi qisqa aytganda har qanday ijrochilik mahoratiga ega bo'lish bu

⁸ Sharipova G. Asamova D. Xodjayeva Z. “Musiqa o'qitish nazariyasi metodikasi va maktab repertuari”. Toshkent. 2014-yil. 15-16-betlar.

⁹ Sharipova G. Asamova D. Xodjayeva Z. “Musiqa o'qitish nazariyasi metodikasi va maktab repertuari”. Toshkent. 2014-yil. 16-bet.

o'qituvchining kasbiy qiyofasidir. Asar mazmuni, uning tahlili bularning barchasi so'ngida o'qituvchi tomonidan ijro bolalar uchun eng keraklisi, kutilgani bo'ladi. Bunday qobiliyatlar Oliy ta'limda yo'lga qo'yilishi, bo'lajak musiqa o'qituvchisini "ijrochi" sifatida ham tarbiyalash yetakchi vazifalardan.

5. Musiqa tahlili kompetensiyasi – musiqa tarixi bir necha asrlarga borib taqalib, uning rivojlanishida tarixiy davrlar, oqimlar, ijodiy uslub va janrlar paydo bo'lgani ma'lum. Musiqa asari tahlili avvalo, muallif, u yashagan davr, uning o'zigagina tegishli bo'lgan uslub haqida boshlanib, ijod mahsulini nazariy va amaliy tushunishda yanada ahamiyatlidir. Nafaqat musiqa asari balki, bo'lajak musiqa o'qituvchisi o'z fanining, ijro etayotgan cholg'u asbobining tarixi, undagi ijro uslublari bilan yaqindan tanish bo'lishi talab etiladi. Musiqaning tarixiy taraqqiyot bosqichlari haqida tushunchaga ega bo'lish, davrdan - davrni, yo'nalishlar mohiyatini, kompozitorlar ijodiy oqimlarini va ularga xos bo'lgan alohida janrlarni bilish bilan bir qatorda musiqa tahlili kompetensiyasida musiqiy savodxonlik qobiliyati ham hamohanglikda zarur bo'ladi.

Musiqa o'qituvchisi har tomonlama qobiliyatli, zamon bilan hamnafas bo'lishi bugungi kun talabi. U nafaqat oddiy musiqa madaniyati fani o'qituvchisi, balki, bir vaqtning o'zida, bolalar bilan muloqot qiluvchi, ularning ruhiyati, kayfiyati, dunyoqarashi, qiziqishlarini bilib, shu

asosida ish olib boruvchi psixolog; sinfda bolalar bilan suhbat qurib, doska oldida musiqa olami haqida tasavvur paydo qilish uchun uning sirlarini so'zlayotgan tili ravon notiq; o'z fanining hayotiyiligi, axloqiy-estetik tarbiyadagi, estetik didni oshirishdagi o'rnini ta'minlaydigan estetika bilimdoni; tovushlar, ularning paydo bo'lishi, xususiyati, musiqada sanoqlar, raqamlar haqida bilimlarga ega fizik, matematik; darsning yanada mazmunli, samarali, zamonaviy tarzda tashkil etilishi uchun eng so'nggi axborot texnologiyalarida ham bemalol ish yurita oladigan IT mutaxassis; musiqaning yaratilishi, uning tarixiy bosqichlari, tarixiy davrlar haqida o'quvchilarga ma'lumot yetkazuvchi tarixchi; kuy-qo'shiq matnini ifodali qilib aytib bera oladigan, har bir so'z sehrini anglaydigan tilshunos, adabiyotshunos; musiqaning nazariy-tarixiy bilimlarini mukammal egallagan musiqashunos; cholg'u ijro etish uchun sozanda, kuylash uchun xonanda, o'quvchilar jamoa bo'lib kuylaganda xor dirijori rollarini bajaruvchi pedagogdir.

Bunday sifatlarga ega pedagog bo'lish nafaqat hozirgi zamon musiqa madaniyati fani o'qituvchilari, balki, bo'lajak musiqa o'qituvchilari oldiga ham bir qator dolzarb masalalarni qo'yishi tabiiy. Ko'p qirrali yetuk mutaxassis kadr sifatida shakllanish uchun esa talabalik yillaridanoq o'z ustida tinimsiz ishlash, pedagogik mahoratni, kasbiy kompetensiyani rivojlantirib borish bo'lajak musiqa o'qituvchilarining asosiy vazifalaridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. "Yuksak ma'naviyat-yengilmas kuch". Ma'naviyat nashriyoti, Toshkent., 2016-yil.
2. **Ta'lim to'g'risida'gi Qonunning yangi tahriri.** 23.09.2020 yildagi [O'RO-637-son Qonun](#).

3. Аврамкова С.И. «Понятие «компетенция» в современной теории и практике преподавания музыки» // Известия Российского государственного педагогического университета им. Герцена. №136. М., 2010 г.
4. Mavlonova R, Abdurahimova R. "Pedagogik mahorat". Fan va texnologiya nashriyoti. Toshkent, 2009-yil.
5. Маркова А.К. "Психология профессионализма". Москва, 1996.
6. Utanov U.Q., Qosimova O.X. "Xalq ta'limi xodimlarini kasbiy kompetentligini rivojlantirish" // "Pedagogik innovatsiyalar va yuqori samaradorlikka yetaklovchi ta'limiy g'oyalar" respublika ilmiy-amaliy onlayn konferensiyasi to'plami. Termiz., 2020-yil
7. Sharipova G. Asamova D. Xodjayeva Z. "Musiqqa o'qitish nazariyasi metodikasi va maktab repertuari". Toshkent. 2014-yil.
8. Цуккерман В. А. "Теория музыки и воспитание исполнителя" // Музыкально-исполнительские очерки и этюды. Москва, 1970.